

УДК 327:378.03+008

ІНТЕГРАЦІЯ КУЛЬТУРИ Й ОСВІТИ – ЗАПОРУКА УСПІХУ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Мельничук Т. Ф.

У статті розглядається інтеграція культури й освіти як стратегія розвитку суспільства на порозі третього тисячоліття; культура як феномен людства; роль освіти в період глобалізації; умови реалізації творчого потенціалу особистості.

Ключові слова: інтеграція, глобалізація, творча особистість, культура, освіта, культурно-просвітницька діяльність, університет.

В статье рассматривается интеграция культуры и образования как стратегия развития общества в начале третьего тысячелетия, культура как феномен человечества, роль образования в период глобализации и условия для реализации творческого потенциала личности.

Ключевые слова: интеграция, глобализация, творческая личность, культура, образование, культурно-просветительская деятельность, университет.

The author considers integration of culture and education as a strategy for society's development at the beginning of the 3rd millennium, culture as a human race phenomenon, the role of education in the period of globalization and conditions for the realization of individual creative potential.

Key words: integration, globalization, creative personality, culture, education, cultural and educational activities, university.

Інтеграція України в європейський простір, розвиток процесів інтернаціоналізації й глобалізації економіки та бізнесу створили умови для того, щоб вища освіта отримала якісно нову характеристику не тільки у сфері передачі й отримання знань, а й упровадженні новітніх інформаційних і наукових технологій для підготовки професіоналів високого рівня, здатних ефективно працювати, швидко адаптуватися в умовах швидкозмінного глобального ринку. Реалізація інтеграційних принципів європейських систем вищої освіти сприяє виявленню шляхів розв'язання важливих проблем в умовах розмаїття систем освіти, що тісно пов'язані зі станом національних економік та культур.

Інтеграція культури й освіти на порозі третього тисячоліття не може бути стихійним процесом, а повинна стати свідомою стратегією розвитку. Науково-технічний і соціальний потенціал України залежить від людського розвитку, і тому пріоритетом для країни є становлення цих галузей як джерела формування "соціального капіталу" – людини. Перед освітою як інституцією культури, що творить особистість, постають сучасні вимоги, створюються нові перспективи. З цим пов'язані спроби сучасних педагогів, соціологів, культурологів, політологів, філософів узагальнити основні тенденції цивілізаційних процесів, які будуть суттєво впливати на майбутнє й визначати історичні виклики.

Інтеграція – поняття актуальне й сучасне, зафіксоване в назвах багатьох урядових установ. Воно звучить у політичних новинах засобів масової інформації. Це процес для людства природний, заснований на прагненні до впорядкованого світу, у якому людина знає, як учинити, функціонувати, почувати себе захищеною. Багато хто з дослідників вважає безпеку ключовою категорією інтеграції. Політики поняття "інтеграція" трактують як єднання, згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у межах регіону, країни, світу.

Центром культури, безумовно, є людина. Вона виступає і як суб'єкт, і у той же час як об'єкт. Як від суб'єкта культури, від неї залежатиме, наскільки буде людяним те соціокультурне середовище, яке вона створить. Як об'єкт культури, вона засвоює культурне середовище. Одночасно виникають проблеми, пов'язані з удосконаленням особистості, творчим підходом до їх розв'язання, глибоким

засвоєнням національної спадщини. Закономірною тенденцією стає усвідомлення себе в контексті історичного часу; орієнтація як на своє коріння, так і на майбутнє; соціально-культурні ідеали й можливості їх реалізації.

Пізнання культури є невід'ємним компонентом тих знань, які отримує будь-яка людина в суспільстві. Цією проблемою займалися С. С. Аверинцев, В. Д. Губін, В. В. Іванов, Л. Є. Кертман, М. С. Каган, Ю. М. Лотман, Е. С. Маркар'ян, В. М. Межуєв, Г. О. Нодія, В. Н. Топоров, О. П. Щолокова та ін. Це особлива сфера суспільного життя, у якій найбільш повно реалізується креативна природа людини, і в першу чергу, мистецтво, освіта, наука, але тільки таке пояснення культури значно збіднює її зміст. На нашу думку, найбільш повним є таке визначення, яке розкриває сутність людського буття як втілення творчості й свободи, ставлення до світу, природи, усього живого. Це визначається змістом, у свою чергу, він співвідносить будь-яке явище, будь-який предмет із людиною. Якщо щось позбавлено сенсу, воно, як правило, припиняє існування. Сенс є посередником між світом і людиною, що не завжди усвідомлюється індивідом і не може бути виражений раціонально. Більшою мірою він криється в людському несвідомому, але може стати й загальнозначущим, об'єднуючи багатьох людей. Саме такий симбіоз утворює культуру як засіб творчої самореалізації людини через зміст [4].

Культура постає як світ змісту, який надихає, гуртує людей у співтовариство (націю). Складність культурно-історичного процесу, багатство складових потребують різних підходів до вивчення цього феномену. Це явище стало об'єктом дослідження для фахівців різних галузей – філософії, соціології, педагогіки, психології, мистецтвознавства, історії, політології тощо. У більш вузькому сенсі термін "культура" належить тільки до сфери духовного життя, яке поєднує мистецтво, релігію, науку тощо. Більш повне визначення звучить так: *культура* – це специфічний спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності, представлений продуктами матеріальної й духовної праці, системою соціальних норм і настанов, духовними цінностями, сукупністю стосунків людей із природою, між собою та ставленням до власної особистості. Це система життєвих орієнтацій суб'єкта. Культура умовно поділяється на підгрупи: побутова, політична, правова, художньо-творча, технічна, виробнича. *Формами* вираження є: наука, технологічна, світоглядно-релігійна, мистецтво.

Функції культури: а) людинотворча – засвоюючи досягнення культури, особистість пізнає себе й визначає своє місце в суспільстві й у світі, мету життя; б) інформативна – збагачення суб'єкта попереднім досвідом і надбанням попередніх епох; в) регулятивна – культура створює норми й правила для організації спільного проживання людей; г) аксіологічна – установа ціннісних пріоритетів; ґ) гедоністична – спрямування на отримання задоволення, насолоди.

Таким чином, культура – це специфічна форма об'єднання й формування духовної свідомості особи [2].

Одна з ключових умов реалізації освітньої стратегії полягає у взаємозв'язку й узаємозбагаченні культури та освіти, наповненні середовища молоді справжніми цінностями світової національної культури. У зв'язку з реалізацією культурно-гуманістичних функцій освіти необхідна розробка й упровадження нових технологій навчання й виховання, які могли б передавати не тільки зміст знань і формувати необхідні уміння та навички, а й розвивати творчу індивідуальність та інтелектуально-моральні свободи особистості, повагу й довіру до неї, до її гідності та інтересів. Традиційна модель ставить перед собою завдання: збереження національної культури, створення цінностей, необхідних для соціальної інтеграції нації та держави. Сьогодні в ситуації глобалізації освіта та класичний університет перестають бути монопольними структурами. У цих умовах знання перетворюються на ключовий фактор усіх соціальних явищ та процесів.

Глобалізація (англ. globalization) – процес усесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Основними її наслідками є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур. Це об'єктивний процес, який носить системний характер. У результаті світ стає більш залежним від усіх його суб'єктів. Відбувається

збільшення як кількості спільних проблем для груп держав, так і кількості та типів інтегрованих суб'єктів [7]. Така сучасна форма міжнародних відносин поширюється на всю земну кулю, тому роль загальнолюдської культури підвищується, набуває світового масштабу. Ставлення до екології, природокористування – це складова культурно-освітнього процесу, у якому світова економіка перетворюється на єдиний ринок товарів, послуг, робочої сили, знань і стає інтернаціональною. То чи зможе вища освіта в добу світової глобалізації бути конкурентоспроможною та залишитися провідним центром накопичення та передачі знань в інтересах нації? Пошук відповіді на це складне запитання сьогодення не може не хвилювати науково-педагогічну спільноту.

У такий складний час глобалізації вища школа стає головним соціальним інститутом суспільства. Академік НАНУ В. Кремень вважає глобалізацію вищої освіти “вступом людства на перетині тисячоліть до нового типу цивілізації, опануванням нового способу мислення й різновидом прогресу” [3]. Найбільш пріоритетними галузями у XXI ст., на думку вченого, будуть “наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта, як сфера, що олюднює знання” [3]. Тільки країна, яка спроможна в умовах глобалізованого світу примножити свою інтелектуальну власність, зможе претендувати на гідне місце у світовій спільноті, бути конкурентоспроможною.

К. Поппер, автор усесвітньовідомої праці “Відкрите суспільство та його вороги”, зауважував, що “розум, як і наука, розвивається шляхом взаємної критики” [5, с. 245]. Таке мислення формує насамперед творчий підхід до будь-якої діяльності людини, а сама творчість спонукає до демократичних основ спілкування. “Ми, – пише він, – передусім не повинні завдати шкоди. Це слід визнати за основу освітянської діяльності. Дай молодим те, у чому вони відчують нагальну потребу, щоб стати незалежними від нас і спроможними робити свій вибір” [6, с. 300]. У період свого продуктивного професійного й інтелектуального розвитку молодь, навчаючись в університеті, повинна отримати фахові знання, а головне сформуватися, як зріла, самодостатня особистість. Основною метою виховання студентської молоді є формування патріотично налаштованих громадян України з високими моральними цінностями, знанням історії, культури українського народу тощо.

Для реалізації заданих цілей у НУБіП України для цього є всі можливості. У Законі про вищу освіту порушується питання про створення умов для розвитку особистості, реалізації творчого потенціалу, спортивних і мистецьких талантів шляхом організації творчих колективів, гуртків, клубів. Для виконання цих завдань, поставлених МОН України, в університеті було створено центр культурно-просвітницької діяльності, який об'єднав усі структури, а саме: кафедру культурології, будинки культури відокремлених підрозділів НУБіП України, музеї та бібліотеку університету, гуманітарні та педагогічні кафедри, телецентр, фото-і телестудію, культурно-просвітницькі центри. Такий могутній конгломерат дозволяє координувати роботу. Великі планові заходи щодо проведення фестивалів, семінарів, конкурсів, спортивних змагань дають можливість узгодити культурно-просвітницьку діяльність в університеті та за його межами.

Гастрольні поїздки творчих колективів по Україні й за кордон (Польща, Білорусь, Росія, США) є стимулом для студентів в опануванні мистецьких умінь і навичок тощо. Доходимо висновку, що університет є інтегруючою силою у формуванні ідеології людиноцентризму, розвитку національної освіти тощо.

Студентство не залишається осторонь культурно-просвітницьких течій, часто виступає ініціатором різноманітних заходів. Наприклад, факультет ветеринарної медицини НУБіП України звернувся до викладачів із пропозицією проведення тижня української культури. Ідея була підтримана керівництвом. Вишиванка, що стала візитною картою факультету, державна символіка на виставкових стендах і в аудиторіях нагадували про наше коріння. “Ознакою національного цілого, ознакою нації завжди є її мова...” – писав видатний діяч словацького національно-визвольного руху Л. Штур. Це відбувається в контексті організації наукової роботи студентів. Так, підсумком тижня культури стала конференція, присвячена минулому України, сучасному стану української культури. Національ-

на ідея консолідувала спільноту факультету, надаючи можливість відчутти себе громадянином держави з історичним корінням.

Прикладом патріотизму, самовідданості рідній мові й культурі може слугувати листування Б. Грінченка з Т. Зіньківським, який, живучи в Петербурзі, залишався українцем і займався великою просвітницькою діяльністю. Темою їхніх інтересів було збереження українства в європейському колі народів, демонстрація культури, мови, самобутніх національних традицій.

У НУБіП України створені всі умови для вільного розвитку особистості, її самореалізації, удосконалення художньої майстерності й загальної культури шляхом залучення до різноманітних видів діяльності (науково-дослідної, культурно-просвітницької, громадської, оздоровчо-спортивної тощо). У навчально-виховному процесі, в атмосфері спільного партнерства й взаєморозуміння формується в студента бажання отримати не тільки професійні знання та уміння, а й стати культурно освіченим фахівцем.

Формування ідеології людиноцентризму, виховання творчої особистості в системі національної освіти реалізується шляхом щорічних відвідувань викладачами, студентами визначних культурно-історичних пам'яток, військово-патріотичних та інших надбань українського народу; участі в мистецьких заходах, літературних конкурсах тощо. Це сприяє підняттю рівня академічної культури та патріотичної свідомості, почуття гордості за свій університет та державу. Розуміння освітнього потенціалу культурної інтеграції України дозволяє сформулювати ряд завдань, які можна розглядати як пріоритетні стратегії руху вітчизняної освіти.

Отже, інтеграція культури (мистецтва, літератури, філософії, науки) та освіти виступає запорукою успіху у вихованні творчої, самодостатньої, цілеспрямованої особистості з почуттям людської гідності, гордості за свою націю та державу.

Література

1. "... Віддати зумієм себе Україні". Листування Трохима Зіньківського з Борисом Грінченком. – К. ; Нью-Йорк, 2004. – С. 520.
2. Гриценко Т. Б. Культурологія : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко, С. П. Гриценко, А. Ю. Кондратюк та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 392 с.
3. Кремень В. Філософія освіти XXI ст. / В. Кремень // Персонал. – 2003. – № 1. – С. 8.
4. Кучменко Е. М. Історія світової культури : навч. посіб. / Е. М. Кучменко ; за наук. ред. Б. А. Кучменко. – К. : ІПКДСЗУ, 2012. – 464 с.
5. Павлова О. Ю. Культурна інтеграція вітчизняних закладів вищої освіти до Європейського освітнього середовища / О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, Т. М. Мисюра. – К. : КІМ, 2012. – 298 с.
6. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / К. Поппер ; перекл. з англ. О. Коваленка. – К. : Основи, 1994. Т. 1. – 1994. – 444 с.
7. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.